

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De heer S. Meihuizen
Senior beleidsmedewerker

Verzonden per e-mail: steven.meihuizen@minbzk.nl

20 december 2024

Betreft: advies over conceptwetsvoorstel Bestemming lichamen van overleden

Geachte heer Meihuizen,

Hartelijk dank voor uw adviesaanvraag over het conceptwetsvoorstel Bestemming lichamen van overleden. Graag brengen wij vanuit Uitvaartorganisaties Nederland¹ onze gezamenlijke adviezen vanuit de praktijk aan u over om zo de uitvoerbaarheid en relevantie van de wet te vergroten. Over deze punten bestaat in de branche dus een brede consensus.

Naast onze schriftelijke adviezen geven wij u en uw collega's die zich bezighouden met de ontwikkeling van deze wet ook graag een kijkje achter de schermen van een uitvaart. Wij hopen binnenkort in afstemming met u een datum daarvoor te kunnen bepalen.

Wij wensen u veel succes met de te nemen vervolgstappen en hopen dat onze gezamenlijke bijdrage u hierbij ondersteunt. Natuurlijk zijn wij altijd bereid tot een nadere toelichting of verduidelijking. Via het mailadres info@uitvaartorganisatiesnederland.nl zijn wij als collectief bereikbaar.

Met vriendelijke groet,

namens Uitvaartorganisaties Nederland

Lute van der Bijl, interim voorzitter Nardus (uitvaartverenigingen)

Myrna Derksen, voorzitter Netwerk Uitvaartvernieuwers (onafh. uitvaartbegeleiders en toeleveranciers)

Sjaak den Hollander, voorzitter FKB (uitvaartverenigingen)

Joris Huizinga, voorzitter Stille Zorg (postmortale zorg)

Gert-Jan Kleinrensink, voorzitter NIT (thanatopraxie)

Walter Kooy, voorzitter BRANA (natuurbegraven)

David Meiboom, voorzitter BGNU (uitvaartondernemingen)

Corné Mulders, voorzitter LVC (crematoria)

Ger Thonen, voorzitter LBvR (ritueelbegeleiders)

Peter van Wijk, voorzitter VTU (toeleveranciers)

c.c. J. Vos

¹ Uitvaartorganisaties Nederland is een samenwerkingsverband van elf branche- en beroepsverenigingen in de uitvaartketen die zich samen inzetten voor goede en betrouwbare uitvaartzorg voor overledenen en nabestaanden. Omdat de zeven verbeterpunten voor de wet in het verleden zijn opgesteld door 10 van de deelnemende organisaties, brengen wij ons advies nu ook namens deze 10 organisaties uit.

Advies Uitvaartorganisaties Nederland

Conceptwetsvoorstel bestemming lichamen van overledenen

Algemeen

In zijn algemeenheid vinden wij dat de doelstelling om de wet eenvoudig leesbaar te maken is behaald. De aanpassing van het taalgebruik in zowel de wet als de memorie van toelichting maken deze regelgeving beter toegankelijk.

Ook de vervanging van het woord 'lijk' door 'lichaam van de overledene' vinden wij passend.

Om de begrijpelijkheid en toegankelijkheid van de wet verder te vergroten, geven wij in overweging om de naam van de wet te veranderen in 'Uitvaartwet'. Niet voor niets noemde Kamerlid Den Boer haar initiatiefnota 'Naar een moderne Uitvaartwet'. Bij het regelen van een uitvaart moet deze wet voor iedereen makkelijk vindbaar zijn. Zowel het woord bestemming als het woord lijkbezorging zijn geen gangbare termen. Dit merken wij nu in de praktijk bijvoorbeeld al bij het woord asbestemming. Nabestaanden herkennen deze term niet en weten snappen niet wat hiermee wordt bedoeld. Ook al regelt de wet voornamelijk de aspecten rondom het lichaam van de overledene, dan nog zal de naam Uitvaartwet voor iedereen duidelijk maken waarover deze wet gaat.

Verder staan wij achter het uitgangspunt van een minimale regeling. Niemand zit te wachten op onnodige regels en procedures; ook de uitvaartbranche niet. Maar regel als zorgzame overheid dan ook het minimale om kwetsbare groepen zoals pas overledenen en hun nabestaanden te beschermen! Het huidige conceptwetsvoorstel schiet op een aantal punten zoals de bescherming van de integriteit van het lichaam van de overledene en van de nabestaanden te kort. Deze en aanvullende punten zullen wij hieronder toelichten.

Artikel 35 + 36. - Conserverende bewerking + Invasieve postmortale zorg

De laatste verzorging van overledenen, de zogenaamde postmortale zorg, bestaat uit niet-invasieve handelingen zoals het wassen, opvangen van vocht, cosmetische handelingen en koelen, en invasieve handelingen. Met name de invasieve handelingen, die ook in het wetsvoorstel expliciet zijn benoemd, vragen om extra borging.

In artikel 3.2.3 van de memorie van toelichting stelt de wetgever terecht dat het verrichten van invasieve handelingen, zoals prikken en snijden, aan het lichaam van de overledenen, een vergaande bevoegdheid is die raakt aan de lichamelijke integriteit van de overledene.

Deze handelingen worden bij het nader schouwonderzoek dan ook limitatief opgesomd en voorbehouden aan de gemeentelijke schouwarts. Hierbij wordt aangesloten bij de wijze waarop voorbehouden handelingen van artsen in de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) zijn geregeld. Wij staan achter deze zorgvuldige opzet omdat deze de grondwettelijke onaantastbaarheid van het lichaam borgt.

Paragraaf 3.2.3 Nader onderzoek door de gemeentelijk schouwarts, 2^e alinea

Memorie van Toelichting Consultatieversie Wet bestemming lichamen van overledenen

Vanwege de grondwettelijke bescherming van de lichamelijke integriteit (artikel 11 Grondwet) kunnen alleen die handelingen worden verricht die noodzakelijk zijn voor het vaststellen of sprake is van een natuurlijk of niet-natuurlijk overlijden. Het gaat hier om handelingen waarbij in het lichaam wordt geprikt of gesneden en waarbij lichaamsmateriaal wordt afgenomen, te weten een punctie of katheterisatie, of handelingen waarbij door middel van röntgenologische straling de integriteit van het lichaam wordt aangetast (hierna: nader onderzoek). Er is gekozen voor een limitatieve opsomming in de wet van de te verrichten handelingen bij nader onderzoek aan het lichaam, omdat de regering van oordeel is dat invulling van een dergelijk vergaande bevoegdheid niet enkel aan de gemeentelijk schouwarts zou moeten worden overgelaten, maar dat de wetgever – ook gelet op de grondwettelijke beperkingssystematiek van grondrechten – vooraf helderheid moet scheppen over de vraag welke handelingen de gemeentelijk schouwarts wel mag verrichten, en welke (dientengevolge) niet. Deze systematiek sluit aan bij de wijze waarop voorbehouden handelingen van artsen in de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) zijn geregeld.

In lijn met deze bescherming van de integriteit/onaantastbaarheid van het lichaam worden in het conceptwetsvoorstel ook de invasieve postmortale zorghandelingen expliciet benoemd. Hierbij worden de invasieve handelingen die na de schouw in het kader van de verzorging kunnen plaatsvinden limitatief opgesomd. Ook dit vinden wij een goede zaak.

Tevens zijn wij blij met de geïntroduceerde wettelijke verplichting om toestemming te verkrijgen voor het uitvoeren van deze invasieve postmortale zorghandelingen van ofwel de overledene voor zijn/haar dood of, bij het ontbreken daarvan, van degene die voorziet in de bestemming van het lichaam van de overledene. Deze toestemming maakt de beslisser bewust van deze handelingen. Zo'n toestemming heeft echter alleen waarde als deze gegeven is op basis van betrouwbare en volledige informatie, informed consent, en als je ook zekerheid kan hebben over de daadwerkelijk deskundige uitvoering van deze invasieve handelingen.

In de zorg zijn de voorwaarden voor informed consent vastgelegd in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO). De WGBO stelt expliciete eisen aan welke informatie verstrekt moet worden, aan welke professionele-en kwaliteitsstandaarden de verstrekker van de informatie zich moet houden en dat deze verstrekker aangesloten moet zijn bij een erkende geschilleninstantie. Dit alles borgt de kwaliteit van de informatieverstrekking.

In het huidige wetsvoorstel bestemming lichamen van overledenen worden geen nadere eisen gesteld aan deze informatieverstrekking anders dan dat deze begrijpelijk moet worden verstrekt. De beoordeling of deze informatie juist en volledig is wordt volledig overgelaten aan de persoon zelf bij leven of aan de nabestaanden. Deze beoordeling vereist, net als in de zorg, een kennis van de materie die redelijkerwijs niet van nabestaanden kan worden verwacht. Zeker niet onder de vaak moeilijke omstandigheden rondom een overlijden. Gaat u zelf maar eens na waarop u, bij een overlijden in uw naaste omgeving, de beoordeling van de deskundigheid van de informatieverstrekker zou baseren? De borging van deze informatieverstrekking is een taak van overheid. In een nadere wettelijke regeling van de informatieverstrekking kan ook duidelijkheid worden verschaft over hoe toestemming bij leven en na overlijden vastgelegd moet worden en hoe deze toestemming inzichtelijk is voor de uitvoerders van invasieve postmortale zorghandelingen.

Tevens staat in de wet dat degene die de invasieve postmortale handelingen gaat verrichten ook de informatie moet verstrekken. In de praktijk echter wordt de afstemming met de persoon die de toestemming moet verlenen, vaak gedaan door de uitvaartverzorger/begeleider en worden de invasieve postmortale zorghandelingen uitgevoerd door postmortale zorgmedewerkers. Deze postmortale zorgmedewerkers hebben dus vaak geen rechtstreeks contact met de personen die toestemming moeten verlenen.

Het gesprek over invasieve handelingen bij een overledene vraagt om bepaalde communicatieve vaardigheden. Dit zijn heel andere vaardigheden dan de vaardigheden die nodig zijn voor het uitvoeren van de invasieve postmortale zorghandelingen. Dit alles maakt dat de beoogde wijze van informatieverstrekking in veel gevallen niet uitvoerbaar en soms ook onwenselijk zal zijn.

Belangrijk hiaat in het voorgestelde wetsartikel is de borging dat mensen die de invasieve postmortale zorghandelingen uitvoeren, beschikken over de juiste kennis en vaardigheden om deze taken uit te voeren. Wanneer invasieve postmortale zorghandelingen onkundig worden uitgevoerd, kan dat gevolgen hebben voor de toonbaarheid van het lichaam doordat bijvoorbeeld het lichaam groen kleurt of verminkt raakt. Een toonbaar en herkenbaar lichaam van de overledenen draagt in hoge mate bij aan de emotionele verwerking en de acceptatie van het verlies. Een slecht toonbaar en herkenbaar lichaam kan deze verwerking en acceptatie juist belemmeren. Zelfregulering op dit vlak blijkt in de praktijk niet structureel en breed implementeerbaar waardoor de uitvoering van deze handelingen voor de overledenen en nabestaanden nu onvoldoende zijn geborgd.

Als beschermer van de integriteit/onaantastbaarheid van het lichaam is het ons inziens de taak van de overheid om de vakbekwaamheid van alle uitvoerders van invasieve postmortale handelingen, dus niet alleen die van de schouwarts, wettelijk te borgen door minimale vakbekwaamheidseisen te stellen. De overheid heeft dan ook de verantwoordelijkheid om wetten en regels op te stellen die de ethische normen en waarden van de samenleving weerspiegelen. Nabestaanden verwachten dat de overheid dit heeft gereguleerd.

“

Dat invasieve handelingen voorbehouden handelingen zijn, is vanzelfsprekend in de zorg. Maar als je overleden bent, mag iedereen dat soort handelingen aan het lichaam verrichten. Dat vind ik onbegrijpelijk. Niet alleen voor, maar ook na je dood verdien je de beste zorg.

”

Sander de Hosson, longarts, mede-oprichter van Carend en auteur van o.a. “Leven toevoegen aan de dagen”

Ook de toekomstige strafbaarstelling van lijkschennis maakt het stellen van wettelijke vakbekwaamheidseisen aan de invasieve postmortale zorg noodzakelijk.

Een postmortale verzorger moet op voorhand weten wanneer hij/zij juist en conform de wet handelt en wanneer hij/zij strafrechtelijk verwijtbaar handelt (nulla-poena/legaliteitsbeginsel). Wettelijke minimale normen voor de benodigde vakbekwaamheid en uitvoeringswijze van de diverse invasieve postmortale zorghandelingen geven deze duidelijkheid. Postmortale verzorgers die zorgvuldig handelen volgens deze wettelijke eisen kunnen dan het vertrouwen en de rechtszekerheid hebben dat hen geen strafrechtelijk verwijt van lijkschennis te maken valt.

Door wettelijke invulling te geven aan de kwaliteitseisen voor invasieve postmortale zorg neemt de wetgever haar primaire verantwoordelijkheid om haar (overleden) burgers te beschermen via adequate wetgeving. Tevens geeft het de branche duidelijkheid waardoor onbewust onbekwaam handelen wordt voorkomen en ook ingegrepen kan worden wanneer deze minimale normen (voorwaardelijk of vol opzet) niet worden nageleefd.

Verder adviseren wij om de regels rondom conserverende bewerking beter aan te laten sluiten bij de terminologie in de praktijk.

Dit alles vraagt ons ziens om een wijziging dan wel aanvulling van de volgende artikelen in het wetsvoorstel:

Artikel 35 Conserverende bewerking

lid 4 - wijzigen

Oud

In afwijking van het eerste lid kan een lichaam worden onderworpen aan een conserverende bewerking die ten hoogste tien dagen effect heeft.

Nieuw

In afwijking van het eerste lid kan een lichaam worden onderworpen aan thanatopraxie, een invasieve handeling gericht op tijdelijke conservering die ten hoogste tien dagen effect heeft.

lid 6 - wijzigen

Oud

Bij ministeriële regeling kunnen eisen worden gesteld aan de opleiding en de vakbekwaamheid van degenen die de bewerking, bedoeld in het vierde lid, uitvoeren alsmede aan de wijze van bewerking.

Nieuw

Bij ministeriële regeling worden eisen worden gesteld aan de opleiding en de vakbekwaamheid van degenen die de bewerking, bedoeld in het vierde lid, uitvoeren alsmede aan de wijze van bewerking.

Artikel 36 Invasieve postmortale zorg

lid 1 - wijzigen

Oud

Het is verboden invasieve handelingen aan het lichaam van een overledene te verrichten, tenzij de overledene bij leven toestemming heeft verleend, of bij het ontbreken daarvan, indien de in artikel 6 bedoelde persoon toestemming heeft verleend, voor:

- a. het openen van het lichaam voor het uitnemen van een medisch hulpmiddel;
- b. het openen van het lichaam voor het herstel van het uiterlijk;
- c. het verrichten van een punctie;
- d. balseming of een andere conserverende bewerking als bedoeld in artikel 35, eerste lid;
- e. een conserverende bewerking als bedoeld in artikel 35, vierde lid.

Nieuw

Het is verboden invasieve handelingen aan het lichaam van een overledene te verrichten, tenzij de overledene bij leven geïnformeerd toestemming heeft verleend, of bij het ontbreken daarvan, indien de in artikel 6 bedoelde persoon geïnformeerd toestemming heeft verleend, voor:

- a. het openen van het lichaam voor het uitnemen van een medisch hulpmiddel;
- b. het openen van het lichaam voor het herstel van het uiterlijk;
- c. het verrichten van een punctie;
- d. balseming of een andere conserverende bewerking als bedoeld in artikel 35, eerste lid;
- e. een conserverende bewerking als bedoeld in artikel 35, vierde lid.

lid 2 - wijzigen

Oud

Degene die de invasieve handeling verricht, verstrekt, voordat deze handeling aanvangt, aan de in artikel 6 bedoelde persoon begrijpelijke informatie over de aard van deze handelingen en de gevolgen daarvan voor het lichaam van de overledene.

Nieuw

Bij ministeriële regeling worden eisen gesteld aan:

- a. de vakbekwaamheid van degenen die de invasieve handelingen aan het lichaam van een overledene, bedoeld in het eerste lid, uitvoeren;
- b. de wijze van uitvoering van de invasieve handelingen aan het lichaam van een overledene, bedoeld in het eerste lid;
- c. de toestemming en de informatieverstrekking voorafgaand aan de toestemming bedoeld in het eerste lid.

2.3.3 - Minimale regeling

In de memorie van toelichting wordt duidelijk waarom het pleidooi van Uitvaartorganisaties Nederland ‘Maak aansluiting bij een door de overheid erkende geschilleninstantie verplicht voor ondernemers in de uitvaartbranche’ niet wordt overgenomen. Hieronder geven wij onze reactie op de kernpunten van deze argumentatie:

- a. De wetgever stelt dat verplichte aanstelling bij een geschilleninstantie zou kunnen leiden tot een inperking van de vrije markt en/of de ruimte om het afscheid naar eigen wensen in te vullen. Dit zou het geval kunnen zijn wanneer een geschilleninstantie bovenwettelijke eisen gaat stellen. Voor ingrijpen in de vrije markt zou niet worden voldaan aan de Europese eisen van noodzakelijkheid en proportionaliteit.

Reactie uitvaartbranche

Als uitvaartbranche pleiten wij niet voor verplichte aansluiting van uitvaartondernemers bij zomaar een geschilleninstantie, maar bij een door de overheid erkende geschilleninstantie. Deze bovengenoemde zorg van de regering kan dan ook eenvoudig worden weggenomen door als overheid in de erkenningsregeling voor uitvaart-geschilleninstanties op te nemen dat alleen toetsing mag plaatsvinden aan wettelijke eisen. Hierdoor wordt alleen getoetst of wederzijds gemaakte afspraken niet zijn overtreden en of andere wet- regelgeving is overschreden. Door alleen toetsen op wettelijke gronden toe te staan wordt de vrije markt of de ruimte om het afscheid in te vullen nooit beperkt.

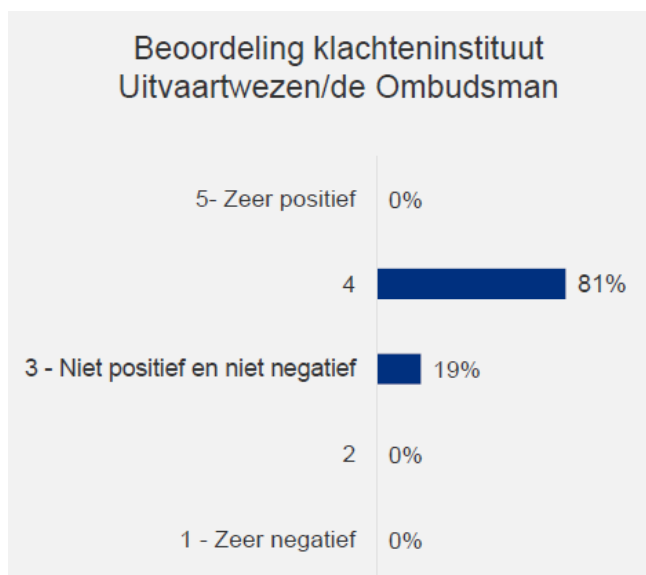
We benadrukken nogmaals dat het enige doel van deze verplichte aansluiting is om alle nabestaanden met een uitvaartgeschil de mogelijkheid tot een bindend advies te bieden. Zo kunnen zij het geschil afronden en werkelijk verder in de verwerking van hun verlies. Dit doel sluit overigens naadloos aan bij het SER-advies van maart 2023² waarin wordt geadviseerd om te zorgen dat ouderen, laaggeletterden en niet-Nederlandstaligen beter zijn geïnformeerd en gemakkelijker toegang hebben tot alternatieve (buitengerechtelijke) geschillenoplossingen.

- b. De wetgever acht het niet bewezen dat de vrijwillige ombudsman niet voldoet en ziet de kantonrechter als laagdrempelig.

Reactie uitvaartbranche

Het probleem dat we via wetgeving proberen op te lossen voor nabestaanden is de beperkte toegang tot een bindend advies, niet de kwaliteit van de huidige, beperkt gegeven, bindende adviezen. Sterker nog uit het onderzoek door Kantar Public ‘*Waardering van de kwaliteit van de uitvaartbranche , Meting 2023*’ in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties blijkt dat er geen negatieve beoordelingen zijn over de huidige bindende adviezen.

² SER-advies 23/02: Balans en houdbaarheid alternatieve geschillenbeslechting voor consumentenzaken, maart 2023

Figuur 1: 'Waardering van de kwaliteit van de uitvaartbranche', Meting 2023' Kantar Public 2023

Deze goede afwikkeling vinden wij voor alle nabestaanden noodzakelijk. Een bindend advies is echter alleen mogelijk als de consument en de uitvaartondernemers zich vooraf of bij een geschil via een overeenkomst aan een bindend advies committeren.

Op dit moment is slechts 15% van de uitvaartondernemingen via een brancheorganisatie aangesloten bij de Ombudsman Uitvaartwezen en heeft zich dus vooraf gecommitteerd aan een bindend advies. De overige uitvaartondernemers hebben zich momenteel ook niet rechtstreeks aangesloten bij een andere geschilleninstantie zoals bijvoorbeeld De Geschillencommissie voor Consumentenzaken. Voor de nabestaanden die kiezen voor een van de 2.500 andere uitvaartondernemingen in Nederland (85% van de uitvaartondernemingen) is er op voorhand dus geen toegang tot buitengerechtelijke laagdrempelige geschillenoplossing geregeld. Met de sterke groei van het aantal uitvaartondernemers in Nederland (bron KvK: Tussen 2014 en 2024 is het aantal vestigingen in de uitvaartbranche met 67% toegenomen) stijgt dit ongunstige percentage met de dag.

Op dit moment benadert de Ombudsman Uitvaartwezen niet aangesloten uitvaartondernemers waarover een consument een klacht heeft ingediend, met de vraag of zij open staan voor behandeling van de klacht door de Ombudsman en of zij zich willen committeren aan het bindend advies dat daaruit voortvloeit. Uit de cijfers van de Ombudsman Uitvaartwezen over 2023 blijkt dat 67% van deze uitvaartondernemers de behandeling van het geschil en bindend advies NIET mogelijk willen maken.

Je zou kunnen stellen: 'hier moeten nabestaanden gewoon op letten als zij de keuze voor een uitvaartonderneming maken.' Echter de keuze voor een uitvaartondernemer maken nabestaanden vaak na het overlijden, op een emotioneel moment, onder tijdsdruk en met beperkte kennis. Nabestaanden, veelal ouderen, letten op zo'n moment niet op de mogelijkheid tot alternatieve geschilbeslechting, zo bevestigt ook Slachtofferhulp Nederland. Dit rechtvaardigt aanvullende bescherming vanuit de overheid. De gang naar de Kantonrechter wordt door nabestaanden niet als laagdrempelig ervaren en is in onze ogen onnodig belastend voor de nabestaanden en het rechtelijk apparaat.

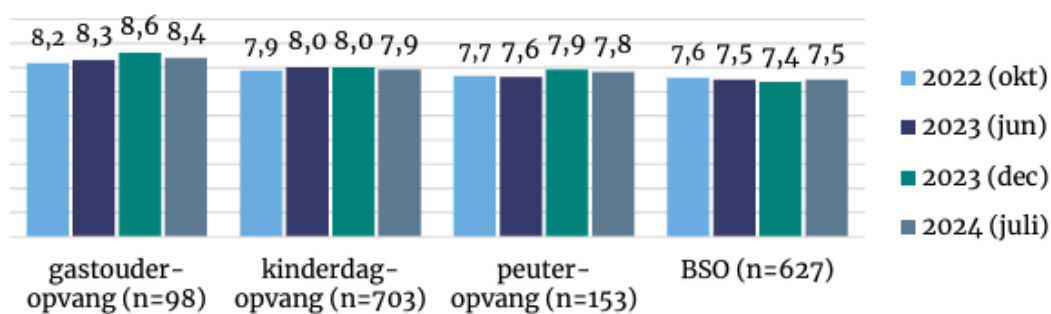
- c. Tenslotte beargumenteert de wetgever dat er een grote tevredenheid is over de diensten van uitvaartondernemers en daarmee dus geen noodzaak tot een verplichte aansluiting bij een geschilleninstantie.

Reactie uitvaartbranche

Uit het eerder aangehaalde onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken naar de uitvaartbranche blijkt dat 10% van de nabestaanden die een uitvaart organiseerden de dienstverlening van de uitvaartondernemer met een onvoldoende beoordeelt. Dat betekent dat op jaarbasis bij 17.000 uitvaarten ontevredenheid over de uitvaartondernemer ontstaat. Voor deze mensen willen we bindend advies mogelijk maken zodat zij verder kunnen. Bovendien kan de branche uit de geschillen en bindende adviezen lering trekken en verbeteringen doorvoeren.

Klanttevredenheid is ons inziens niet de indicator of aansluiting bij een geschilleninstantie verplicht moet worden gesteld. De aankoopomstandigheden en de gevolgen voor burgers moeten hierbij leidend zijn. Daarom hebben organisaties in de kinderopvang, die in een overheidsonderzoek naar klanttevredenheid hoog scoren, toch een verplichting tot registratie bij de Geschillencommissie Kinderopvang.

Figuur 2. Rapportcijfer voor de kinderopvang die ouders gebruiken

Figuur 2: Ervaringen met kinderopvang: meting 4 –juli 2024, Ipsos I&O in opdracht van het Ministerie van SZW

Op basis van voorgaande adviseren wij het volgende:

1. Voer een wettelijke verplichting in voor uitvaartondernemers om zich te registreren bij een door de overheid erkende Geschilleninstantie Uitvaart. Deze geschilleninstantie kan bijvoorbeeld ondergebracht worden bij de Geschillencommissie voor Consumentenzaken. Zo zijn alle nabestaanden bij een uitvaartgeschil verzekerd van een mogelijkheid tot bindend advies. Bij verplichte registratie kan de financiering van deze Geschillencommissie Uitvaart een zaak zijn van alle aangesloten uitvaartondernemers. Door de verplichte aansluiting van alle uitvaartondernemers zullen de aansluitingskosten per onderneming laag zijn. Zorg via de erkenningsregels dat de erkende Geschilleninstantie Uitvaart geen bovenwettelijke eisen kan stellen.
2. Stel een Klachtenloket 'Uitvaart' in, bijvoorbeeld bij De Geschillencommissie, waar alle nabestaanden met klachten over een uitvaart terecht kunnen voor informatie, advies, bemiddeling en mediation. Zo wordt voorkomen dat klachten leiden tot een geschil (conform SER-advies¹). Ook krijgen de overheid en de branche zelf zo goed zicht op ongewenste ontwikkelingen of misstanden in de branche. De financiering van dit Klachtenloket Uitvaart is een zaak van de overheid.
3. Neem in de wet een verplichting op voor uitvaartondernemers om nabestaanden te informeren over het Klachtenloket en de Geschillencommissie.
4. Breng het toezicht op de verplichte registratie van uitvaartondernemers onder bij de Autoriteit Consument en Markt.

Artikel 34 - Het moment van verzorging

Om meer duidelijkheid te geven over welke verzorging voor schouwen is toegestaan, is in de conceptwet dit nieuwe artikel opgenomen. Het artikel stelt dat:

‘Het lichaam van een overledene mag slechts worden verplaatst, gekoeld, verzorgd, of op enige andere wijze behandeld voor zover dit de schouw niet verhindert of belemmert.’

De memorie van toelichting, paragraaf 3.2.6 De termijn van de schouw in relatie tot verzorgende handelingen stelt:

‘Om de bedoeling van de wetgever beter tot uitdrukking te brengen zal daarom in de wet worden geëxpliciteerd dat voor aanvang van de schouw kan worden overgegaan tot zorghandelingen voor zover de verzorging een goede schouw niet belemmert. Daarbij kan worden gedacht aan koeling van het lichaam van de overledene indien de schouw drie uur na de melding van overlijden nog niet heeft plaatsgevonden. Dit dient te worden uitgewerkt in toepasselijke veldnormen.’

Het uitgesteld schouwen in verpleeg- en verzorgingsinstellingen en de daaruit vaak volgende uitgestelde laatste verzorging is een punt wat in de dagelijkse praktijk door veel nabestaanden als negatief wordt ervaren. Recentelijke aandacht in de media voor dit onderwerp maakte dan ook dat nabestaanden zich spontaan bij ons meldden om hun ervaringen te delen.

Om het ontbindingsproces te vertragen en daarmee de conditie van het lichaam van een overledene en de hygiëne op peil te houden, adviseren wij om tijdig, het liefst binnen een termijn van 3 uur na overlijden, te starten met koelen; tenzij de overledene bij leven of de nabestaanden na overlijden aangeven dat koelen niet gewenst is. Ook vinden wij het waardig om een overledene in een ongelukkige positie snel goed te leggen. Voor de schouw is er echter geen zekerheid of het een natuurlijk of niet-natuurlijk overlijden betreft, ook niet bij een verwacht overlijden. Daardoor is op dat moment ook nog niet bekend welke onderzoeken zullen plaatsvinden en welke handelingen daarvoor belemmerend zijn. Dit artikel en ook de veldnormen waaraan wordt gerefereerd kunnen ons inziens onvoldoende duidelijkheid gaan bieden in de praktijk welke handelingen wel of niet verricht moeten worden. Een advertentie naar aanleiding van het wetsvoorstel maakt ook duidelijk hoe deze onduidelijke nieuwe wettekst in de praktijk wordt geïnterpreteerd, zie bijlage.

Een verplichte schouw binnen 3 uur maakt het mogelijk om tijdig met de verzorging te starten zonder de schouw te belemmeren. Het biedt duidelijkheid, zorgt dat het lichaam beter toonbaar gehouden kan worden en voorkomt ongewenst lang wachten van nabestaanden en verzorgenden om in actie te kunnen komen voor de overledene.

Natuurlijk hebben wij ook oog voor de huidige personeelstekorten in de zorg. Zo'n verplichting kan ons inziens echter ook kansen creëren en technologische en organisatorische initiatieven voor snellere schouw aanjagen. Denk daarbij aan gefaseerde schouw en taakdelegatie, inzet van digitale hulpmiddelen bij de schouw en de vorming van mobiele schouwteams. De overheid dient deze initiatieven dan ook actief te ondersteunen en wettelijk mogelijk te maken.

Wij adviseren daarom om de volgende wijzigingen in het wetsvoorstel door te voeren:

Artikel 34. Moment van verzorging

Oud

Het lichaam van een overledene mag slechts worden verplaatst, gekoeld, verzorgd, of op enige andere wijze behandeld voor zover dit de schouw niet verhindert of belemmert.

Nieuw

Het lichaam van een overledene mag slechts na de schouw worden verplaatst, gekoeld, verzorgd, of op enige andere wijze behandeld.

Artikel 7. Schouw

lid 1 – wijzigen

Oud

De schouw geschiedt zo spoedig mogelijk na het overlijden.

Nieuw

De schouw geschiedt binnen 3 uur na constatering van het overlijden.

Artikel 3. Toegelaten bestemmingen

Wij zijn positief over de uitbreiding van de toegelaten bestemmingen. Wij vinden het een goede zaak als Nederlanders een bestemmingsvorm kunnen kiezen die bij hen past. Dat geeft bij leven rust. Het vergroten van mogelijkheden vergroot de kans op het vinden van een passende vorm voor iedereen.

Als uitvaartbranche staan wij achter de beoordelingscriteria voor nieuwe vormen van lijkbezorging/bestemming zoals de Gezondheidsraad die heeft opgesteld, te weten waardigheid, veiligheid en duurzaamheid. Als alkalische hydrolyse aan deze criteria voldoet, kunnen wij ons vinden in deze wettelijke uitbreiding.

We verwachten echter dat de term ‘alkalische hydrolyse’ geen gangbare term zal worden, en dat in de samenleving het woord ‘resomeren’ zal worden gehanteerd. Deze situatie waarbij in de wet een andere term wordt gehanteerd dan in de praktijk vertoont gelijkenissen met het verleden. Zo werd ooit in de Wet op de Lijkbezorging gesproken over ‘lijkverbranding’, maar werd in de praktijk het woord crematie gebruikt. Het gebruik van verschillende termen in de wet en in de praktijk voor een bestemming zorgt voor onduidelijkheid en is daarom onwenselijk.

Wij adviseren dan ook om in de wet te spreken over resomeren en resomatorium in plaats van over alkalische hydrolyse en hydrolysatorium. Om een eventueel risico op inbreuk op merkrecht weg te nemen, kan de overheid in overleg treden met de betreffende houder van het merkrecht en afspraken maken over het gebruik van deze term. Overigens hanteert de overheid zelf momenteel ook de term resomeren, zie onderstaande bron.

Overledene niet resomeren of cryomeren

In Nederland mag een overledene alleen begraven of gecremeerd worden. Het is niet toegestaan een overledene te resomeren. Daarbij wordt het lichaam opgelost met speciale vloeistof.

Bron: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overlijden/vraag-en-antwoord/welke-regels-gelden-er-bij-begraven-en-cremeren

Als we praktisch kijken naar de uitvoerbaarheid van de regels voor een hydrolysatorium dan zijn wij voorstander van gelijksoortige regels voor zowel een crematorium als een hydrolysatorium.

In het conceptwetsvoorstel wordt subdelegatie voor nadere regels voor de wijze van alkalische hydrolyse en de inrichting van hydrolysatoria mogelijk gemaakt via de bewoording bij of krachtens. Dit wijkt van de manier waarop nadere regels voor begraven en cremeren tot stand kunnen worden gebracht. Wij stellen voor om de wijze van nadere regelgeving voor bestemmingsvormen gelijk te trekken en dit voor alle vormen bij en krachtens algemene maatregel van bestuur mogelijk te maken.

Verder wordt in dit conceptwetsvoorstel voor de nabehandeling en afvoerroutes voor het effluent verwezen naar het Besluit activiteiten leefomgeving. Voor ons als uitvaartbranche is nu echter volkomen onduidelijk welke eisen er aan de nabehandeling en afvoerroutes worden gesteld en daarmee ook of en hoe een hydrolysatorium daaraan kan voldoen. Deze eisen voor de nabehandeling en afvoerroutes moeten goed met de uitvaartbranche worden afgestemd en duidelijk zijn voor de behandeling van dit wetsvoorstel.

Verder hechten wij eraan aan te geven dat de zinsnede *'In tegenstelling tot de medische hulpmiddelen die resteren na crematie, kunnen medische hulpmiddelen na de alkalische hydrolyse nog bruikbaar zijn.'* in paragraaf 3.1.1 van de memorie van toelichting suggereert dat de oude medische hulpmiddelen mogelijk weer ingezet worden als medisch hulpmiddel. Deze suggestie zou naar onze mening niet moeten worden gedaan. De strikte wet- en regelgeving in de medische sector zorgen ervoor dat de veiligheid en kwaliteit van medische hulpmiddelen altijd vooropstaan, waardoor hergebruik in de meeste gevallen uitgesloten is. Opname van deze suggestie kan leiden tot een onjuist beeld in de samenleving en onterechte verwachtingen bij nabestaanden.

Memorie van toelichting

paragraaf 2.3.1 Limitatieve regeling bestemmingen voor alle overledenen

In de voorgestelde wet blijft het principe behouden dat nieuwe bestemmingsmethoden enkel via een wetswijziging worden toegestaan. Hoewel wij begrijpen dat de toelating van nieuwe bestemmingsvormen een zorgvuldig proces vereist, maken wij ons zorgen over de doorlooptijd van deze wijze toelating.

Het vooruitzicht op een passende bestemmingsvorm geeft mensen rust, terwijl het gebrek daaraan zorgt voor ongemak. Het is daarom van belang dat de beoordeling en toelating van nieuwe bestemmingsmethoden steeds zorgvuldig, gestructureerd en voortvarend wordt opgepakt.

In de memorie van toelichting staat nu *'Derhalve kan de regering zich goed voorstellen dat de beoordeling van de toelaatbaarheid van nieuwe technieken, en de overweging van wetgeving daartoe, in*

het vervolg met meer snelheid gepaard kan gaan. Zeer voorzichtige woordkeuzes zoals ‘kan zich voorstellen’ en ‘met meer snelheid gepaard kan gaan’ maken duidelijk dat de regering geen verantwoordelijkheid voor de doorlooptijd neemt en ook geen streven naar een korte doorlooptijd vastlegt. Hierdoor wordt onze zorg bevestigd.

We hebben een sterke voorkeur voor een procedure waarbij het toelaten van nieuwe vormen van bestemming geen wetswijziging vragen. De bevoegdheid om een bestemming toe te laten zou dan bij de minister gelegd moeten worden. Bij de beoordeling adviseert de Gezondheidsraad en zouden maatschappelijke organisaties en de uitvaartsector betrokken moeten worden.

Mocht u onverhoopt van oordeel blijven dat een nieuwe bestemming een volledig wetswijzigingstraject vereist, dan verzoeken wij u om in de memorie van toelichting op te nemen dat:

- een voorstel voor het toelaten van een nieuwe bestemming voortvarend in behandeling wordt genomen;
- een adviesaanvraag over een nieuwe bestemmingsvorm aan de Gezondheidsraad met prioriteit wordt opgenomen in de planning van de Gezondheidsraad;
- bij een positief totaaloordeel over een nieuwe bestemming een partiële wetswijziging in procedure wordt gebracht zodat opname van de nieuwe vorm in de wet niet hoeft te wachten op een integrale wetswijziging.

Artikel 64. Bestemming as

We maken ons zorgen over de voorgestelde wijziging van de bewaartermijn van de as. In het wetsvoorstel komt de bewaartermijn feitelijk te vervallen en daarmee ook de bevoegdheid van de officier van justitie om ontheffing te verlenen op de bewaartermijn. Het argument dat de as geen strafvorderlijk doel meer dient, en dat daarmee de bewaartermijn niet meer noodzakelijk is, gaat voorbij aan belangrijke ethische aspecten die niet over het hoofd mogen worden gezien.

Uit onze jarenlange ervaring blijkt dat gedurende de huidige bewaartermijn een crematorium regelmatig de as vasthoudt vanwege onenigheid over de bestemming of dat er beslag wordt gelegd op een asbus. We zien daarbij ook een stijging van het aantal gevallen van beslaglegging per jaar. Veranderingen in onze maatschappij zoals een toename van het aantal samengestelde gezinnen met familieconflicten zijn hier onder andere de oorzaak van. Hierbij is het belangrijk om te realiseren dat de as toekomt aan de opdrachtgever van de uitvaart en dus niet aan de erfgenamen. Dit kan voor complicaties zorgen. We beschrijven hierbij een aantal situaties uit de praktijk:

Casus 1

Overledene is voor de tweede keer getrouwd. De nieuwe partner is de opdrachtgeefster van de uitvaart en heeft geen goed contact met de kinderen van de overledene uit het eerste huwelijk. De kinderen willen graag de as van hun vader maar de nieuwe echtgenoot houdt dit tegen. Via rechtelijke macht is er beslag gelegd op de as totdat er een wenselijke oplossing is.

Casus 2

Moeder is overleden en de kinderen hebben geen contact meer met een zus. Deze zus had nog wel sporadisch contact met haar moeder. De overige kinderen willen niet dat de zus de as krijgt, ook niet een kleine hoeveelheid. Via de rechtelijke macht is er beslag gelegd op de as totdat er een wenselijke oplossing is.

Casus 3

Ouders zijn gescheiden. Kind komt om bij een ongeval. Moeder is de opdrachtgeefster van de uitvaart. Na de uitvaart hebben de ouders ruzie over de as. Via de rechtelijke macht is er beslag gelegd op de as.

Casus 4

Kinderen van de overleden moeder staan onder toezicht. De opdrachtgever van de uitvaart is een vriendin van moeder. De kinderen willen graag de as van de moeder, maar krijgen deze niet. Ook niet na bemiddeling van de toezichthouder. Via de rechtelijke macht is er beslag gelegd op de as tot er een oplossing is.

Kortom de bewaartermijn:

- geeft nabestaanden bedenktijd en voorkomt overhaaste beslissingen over de bestemming van de as;
- biedt de tijd aan niet-ingelichte nabestaanden of nabestaanden die niet de opdrachtgever zijn, om betrokken te worden bij belangrijke keuzes over de as, in het uiterste geval door beslaglegging.

We erkennen dat de rol van de officier van justitie in dit proces niet langer noodzakelijk is. Het loslaten van de bewaartermijn zal ook zeker een groep nabestaanden tevreden stellen. Echter met het huidige voorstel voor de wijze van asbestemming zullen voor nieuwe problemen ontstaan.

Vaak wordt bij dit onderwerp verwezen naar de situatie in België waarbij nabestaanden na crematie de as direct meekrijgen. Maar ook daar heeft de wetgever waarborgen ingebouwd. Zo wordt in Vlaanderen³ de as in principe op een begraafplaats uitgestrooid, begraven of bewaard. Een persoon kan in een laatste wilsverklaring of in een testament de wens uiten om de as na crematie op een andere plaats dan de begraafplaats te laten uitstrooien, begraven of bewaren. Heeft de overledene op voorhand niets vastgelegd over deze specifieke as-bestemmingen, dan kunnen de nabestaanden de as bewaren, begraven of uitstrooien op een andere plaats dan de begraafplaats als ze een gezamenlijk schriftelijk verzoek daartoe indienen. Het gezamenlijk schriftelijk verzoek moet ingediend worden door:

- de echtgenoot of van diegene met wie de overledene een feitelijk gezin vormde
- alle bloed- en aanverwanten van de eerste graad.

Wij adviseren om in de wet voorwaarden op te nemen waaronder de afgifte binnen 14 dagen kan plaatsvinden. Voorbeelden voor mogelijke voorwaarden zijn:

- wanneer wordt voldaan aan de gronden die tot nu toe door de officier van justitie worden gehanteerd zoals het meenemen van de asbus naar het buitenland of piëteitsgronden of
- op grond van een gezamenlijk schriftelijk verzoek van de echtgenoot/diegene met wie de overledene een feitelijk gezin vormde, alle bloed- en aanverwanten van de eerste graad én de opdrachtgever van de bestemming.

Om een goed beeld te krijgen hoe deze wetswijziging op het gebied van de bewaartermijn uitpakt, vinden wij het noodzakelijk dat de overheid een vrij toegankelijk Klachtenloket Uitvaart instelt. Via dit loket kunnen de effecten van deze maatregelen gemonitord worden. Zo wordt inzichtelijk of bijsturing noodzakelijk is.

³ Bron: <https://www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/begraving-en-crematie/crematie>

Verder zijn wij positief over de mogelijkheid die met lid 3 van artikel 64 geboden wordt om as voor het moment van asbestemming te mengen. Hiermee kan voorzien worden in een duidelijk behoefte van nabestaanden. Lid 3 vereist ons inziens nog wel twee aanpassingen:

- de verwijzing in dit lid moet ons inziens zijn naar lid 2 in plaats van naar lid 1;
- net als in lid 2 moet ook in lid 3 worden gesproken over 'de nabestaande door of namens wie de opdracht tot de crematie is gegeven' in plaats van over 'de nabestaande'. De opdrachtgever is voor een crematoria namelijk het formele aanspreekpunt voor alle nabestaanden.

Artikel 4. Individuele of gezamenlijke bestemming

Wij staan positief tegenover de mogelijkheid voor gezamenlijke bestemming van overledenen, zeker wanneer het een in het kraambed gestorven moeder en kind of twee kinderen die gelijktijdig overlijden bij de geboorte betreft. Bij het gelijktijdig bestemmen van twee volwassenen voorzien wij echter enkele problemen in de uitvoering, met name bij cremeren en alkalisch hydrolyseren.

In de memorie van toelichting pagina 64 uit de wetgever de verwachting dat de vraag naar gezamenlijke bestemming niet groot zal zijn. Dit kan in de praktijk anders uitpakken. Het komt voor dat oudere echtparen kort na elkaar overlijden (natuurlijk of door euthanasie), waarbij de familie kiest voor één afscheid in het crematorium. Landelijk gezien gebeurt dit nu zo'n 60 keer per jaar.

Invoering van dit artikel leidt ook tot een discrepantie met artikel 9 van het Besluit op de lijkbezorging. Artikel 9 van het Besluit stelt dat crematie moet plaatsvinden op een wijze die vermenging of verwisseling van as met die van andere overledenen uitsluit. Bij invoering van gezamenlijk bestemmen moet dus ook artikel 9 van het besluit zodanig worden aangepast dat menging van as bij gezamenlijke bestemming wordt toegestaan.

Verder willen we ook een aantal technisch aspecten bij gezamenlijk cremeren onder de aandacht brengen. Wij verwachten dat deze ook zullen gelden voor alkalisch hydrolyseren.

Elke bestaande crematieoven is ontworpen voor het cremeren van één crematiekist per keer. Er zijn ovens beschikbaar die geschikt zijn voor bredere eenpersoonskisten. Deze ovens hebben grotere afmetingen dan standaardovens. Er bestaan momenteel geen humane crematieovens die in staat zijn om twee kisten naast of op elkaar te cremeren.

De inzet van een grotere oven vraagt aanzienlijk meer energieverbruik dan de inzet van een standaardoven. Bij een oven op gas kan dit verschil oplopen tot tientallen extra m³ gas per crematie. De grotere dubbele ovens zullen dus niet ingezet worden voor crematies van één persoon. Dit alles maakt dat investeringen in dubbele ovens als deze op de markt komen, lastig terugverdiend kunnen worden.

Daarnaast moeten invoertafels worden aangepast om twee kisten tegelijk in een grote crematieoven te kunnen invoeren. Dit proces kan niet handmatig worden uitgevoerd en vereist het gebruik van een duwstang om de kisten in de oven te schuiven. Deze aanpassingen zijn specifiek nodig voor situaties waarin twee kisten gelijktijdig gecremeerd moeten worden.

Het ligt daarom niet in de verwachting dat crematoria binnen afzienbare tijd dergelijke faciliteiten zullen aanbieden. Voor crematoria die beschikken over twee ovens, is het efficiënter om beide kisten afzonderlijk en snel na elkaar in gescheiden ovens te cremeren. Dit is momenteel de gangbare werkwijze voor het gelijktijdig cremeren van twee personen, zoals bijvoorbeeld twee volwassenen.

De huidige formulering van artikel 4 wekt ons inziens ten aanzien van cremeren en ook alkalisch hydrolyseren een verwachting op die in de praktijk niet waargemaakt kan worden. Dit moet worden vermeden.

Artikel 15 - Voorziening identificatiemiddelen en vermelding gezondheidsrisico's

Wij steunen de introductie van een identificerend middel dat door de schouwarts op niet-invasieve wijze aan het lichaam van de overledenen wordt bevestigd en waarop de arts de mogelijkheid heeft om gevaren die bij de behandeling en bestemming van het lichaam van de overledene een aanmerkelijk risico kunnen opleveren voor de gezondheid van de mens, kenbaar te maken.

Dit laatste is voor de veiligheid van betrokkenen en voor de bedrijfscontinuïteit van bijvoorbeeld crematoria van belang. Lid 3 bepaalt echter dat de arts, indien deze op de hoogte is van deze gevaren (zoals radionucliden of besmettelijke ziekten), dit kan vermelden op het identificatiemiddel. In de situatie dat er gevaren zijn die bij de behandeling en bestemming van het lichaam van de overledene een aanmerkelijk risico kunnen opleveren voor de gezondheid van de mens, moet ons inziens een schouwarts deze vermelden op het identificerend middel. Bij deze vermelding moeten natuurlijk alleen de gevaren/risico's vermeld worden en geen medische persoonsgegevens.

In de toelichting op lid 4 staat dat bij kisten de risico's vanaf het identificerend middel overgenomen moeten worden in het op te maken document. Deze handeling dient ook in de wettekst vermeld te worden. Zo wordt voorkomen dat deze stap wordt overgeslagen en betrokkenen alsnog worden blootgesteld aan aanmerkelijke gevaren/risico's.

De uitvoering van het identificerend middel evenals de niet-invasieve wijze van bevestigen moet met de uitvaartbranche worden afgestemd zodat deze in de praktijk niet tot problemen gaat leiden. Hierbij moet de inzet van digitale technologie niet worden uitgesloten.

Lid 6 stelt verder dat de houder van de begraafplaats, het crematorium of het hydrolysatorium de plicht heeft om voor aanvang van de begraving, de crematie of de alkalische hydrolyse vast te stellen dat het op de kist of het omhulsel vermelde registratienummer overeenkomt met het nummer vermeld op het identificerend middel.

Het sluiten van de kist is vaak een ceremonieel en emotioneel moment dat door nabestaanden zelf, of in hun bijzijn, wordt uitgevoerd. Dit wordt door de nabestaanden ervaren als het definitief en bewust afscheid nemen van de overledene. Het daarna, voorafgaand aan een begraving of crematie, weer openen van de kist voor identificatie vinden wij daarom ongepast en kan er ook toe leiden dat nabestaanden een onwenselijk beeld van hun dierbare overhouden. Op een begraafplaats zou dit dan in de open lucht en in aanwezigheid van nabestaanden en mogelijk ook van andere bezoekers moeten plaatsvinden. Bij crematoria zou dit dan moeten gebeuren op het moment van invoer, een moment waar ook vaak nabestaanden bij aanwezig zijn.

Een zorgvuldige identificatie kan beter voor de ceremoniële sluiting plaatsvinden. Na de sluiting is dan het nummer op de kist of het omhulsel leidend en dient een vierogen principe verwisseling te voorkomen. Deze werkwijze waarborgt zorgvuldigheid zonder extra emotionele belasting voor de nabestaanden.

In gesprekken over de regeldruk van de wet is naar voren gekomen dat het ministerie overweegt om centraal/landelijk unieke nummers uit te geven voor de identificatie van overledenen. Dit landelijke

systeem zou door de gemeenten moeten worden opgezet waarbij ieder verlov tot bestemmen van het overleden lichaam een uniek nummer krijgt. Bij deze werkwijze is een registratienummer op het moment van bevestigen door de arts nog niet bekend. Om te voorkomen dat het werken met registratienummers in de praktijk tot problemen en/of onnodige vertraging gaat leiden, denken wij graag mee over een goed werkend registratiesysteem.

Artikel 66. - Bijzetting van de asbus

Wij vinden het een goede zaak dat bijzetting van de asbus in het nieuwe wetsvoorstel duidelijk geregeld wordt. In de memorie van toelichting staat dat bijzetting van een asbus in een kist alleen bij begraven mogelijk wordt gemaakt. Deze beoogde afbakening is in de wettekst echter niet terug te vinden. Daar staat dat de asbus kan worden bijgezet in een kist of ander omhulsel, dus zonder de aanvulling 'voor begraven'. Wij adviseren om deze aanvulling 'voor begraven' wel toe te voegen aan artikel 66 lid 1d. Het lijkt ons onwenselijk iemands as nogmaals te cremen. Ook vinden wij het verbranden van een asbus weinig duurzaam. Een as(bus)-bijzetting zal bij alkalische hydrolyse het proces waarschijnlijk verstoren. De mogelijkheid om na de crematie of alkalische hydrolyse as dan wel vaste stof te mengen, lijkt ons een goede manier om in de behoefte van nabestaanden te voorzien.

Artikel 2. - Reikwijdte

Wij staan positief tegenover de uitbreiding van de reikwijdte van de wet waarbij een lichaamsdeel dat buiten een begraafplaats is aangetroffen en door de officier van justitie is vrijgegeven, gelijkgesteld wordt aan een lichaam van een overledene.

Ook het mogelijk maken van bestemmen van een lichaamsdeel dat bij leven is afgescheiden vinden wij een goede zaak.

Wij verzoeken de wetgever om bij Artikel 4. Individuele of gezamenlijke bestemming, het bij crematie mogelijk te maken om lichaamsdelen van verschillende personen in gescheiden bakken met elk een eigen registratienummer te cremen in één oven.

Artikel 52. - Nadere regels begraven

Wij staan achter het voornemen om bij de modernisering van het Besluit op de lijkbezorging op te nemen dat bij begraven de kist in 10 jaar moet kunnen afbreken en doorlaatbaar moet zijn. Wij pleiten ervoor om in het besluit ook duidelijkheid te scheppen over de stoffen waarvan zoveel mogelijk vermeden moet worden dat deze de grond in gaan bijvoorbeeld via de kleding van de overledene en/of via hetgeen wordt meegegeven in de kist of ander omhulsel.

Met het oog op de praktische uitvoerbaarheid stellen wij voor een bijlage bij het Besluit op te nemen met een lijst van materialen of stoffen die zoveel mogelijk vermeden moeten worden. Dat geeft houvast aan nabestaanden en families en daarmee zal het overgrote deel van het in de grond brengen van ongewenste stoffen worden voorkomen.

We waarderen het voornemen dat in de memorie van toelichting is opgenomen om de voorwaarden, die ten aanzien van de grondwaterstand worden gesteld bij de aanleg van een begraafplaats waar

eeuwigdurende grafrust wordt gewaarborgd, zo aan te passen dat er meer mogelijkheden ontstaan om natuurbegraafplaatsen aan te leggen in de wat lager gelegen delen van Nederland. Dat is nu eenmaal de plaats waar het grootste deel van de bevolking woont. Zo wordt natuurbegraven bereikbaar voor een grotere groep Nederlanders, en worden de uit duurzaamheidsoogpunt niet gewenste grote vervoersbewegingen vanuit de Randstad naar natuurbegraafplaatsen op de hoger gelegen delen van Nederland voorkomen. Ook leidt dit tot de aanleg van nieuwe voor de inwoners toegankelijke natuur in delen van het land waar veel mensen wonen en nu weinig natuur is.

Uiteraard realiseren we ons dat aanpassen van de vereisten met grote zorgvuldigheid moet gebeuren. Want hoewel het ontbinden van een stoffelijk overschot daar waar eeuwigdurende grafrust is geborgd langer mag duren dan op een reguliere begraafplaats waar graven worden geruimd, is het wel gewenst dat die ontbinding een keer plaatsvindt. Het risico van “verzeping” van een lichaam wanneer dat te lang in te vochtige omstandigheden verkeert moet worden voorkomen. Wij stellen voor bij de modernisering van het Besluit onafhankelijk te laten onderzoeken welke norm daarbij veilig kan worden gehanteerd.

Artikel 27 + 28. – (uitzondering) Termijn

Wij steunen het voornemen om bij begraven niet de wachttijd van 36 uur aan te houden. Hiermee wordt begraven volgens de riten van diverse geloofsstromingen mogelijk zonder dat strafvorderlijke belangen worden geschaad. Ook wordt met deze aanpassing veel administratieve last voorkomen. Ook bij dit punt lijkt het ons goed om de juiste verwachtingen te scheppen. Bij begraven is nog altijd het verkrijgen van verlof noodzakelijk. In de praktijk kost het aanvragen van dit verlof vaak enige dagen.

Wij voorzien niet dat het aanpassen van de termijn van bestemmen van zes werkdagen naar tien dagen tot problemen gaat leiden. Ook staan we positief tegenover de vereenvoudiging van de procedure voor het aanvragen van een verlenging van de termijn voor bestemmen.

Artikel 23. Verlof tot bestemming

Wij zien de voordelen van één verlof tot bestemming dat bruikbaar is voor zowel begraven, cremen als alkalische hydrolyse. Belangrijk is daarbij wel met dit verlof niet binnen 36 uur na overlijden gecremeerd wordt of alkalisch gehydrolyseerd. Het verlof tot bestemming moet duidelijk maken vanaf wanneer cremen of alkalisch hydroliseren is toegestaan.

Overig

Tenslotte hebben wij begrepen dat er momenteel ook gewerkt wordt aan een wetswijziging die gemeenten beter in staat stelt om de kosten van een gemeentelijk uitvaart te verhalen op de uitvaart- of levensverzekering. Graag zouden ook wij bij deze regelgeving in wording betrokken worden.